

GECSÉNÉ TAR IMOLA

Virághasználati szokások az újirázi parasztkertekben

Habits of flower use in peasant yards of Újiráz

LEKTOR | BALOGHNÉ ORMOS ILONA

A parasztkertekkel foglalkozó kutatások a tájépítéset és a néprajz határterületén helyezkednek el. Tágabban értelmezve a parasztkert fogalmát, ide sorolhatunk minden olyan falusi zöldfelületet, amely a hagyományos paraszti életforma részeként alakult ki, úgy mint a falusi temetők, templomkertek, illetve a virágos kiskertek, gazdasági udvarok.

A tájépítéset a települési zöldfelületek tervezése és a népi műemlékek környezetrendezése kapcsán foglalkozik részletesebben e témakörrel. A Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Karán készült diplomamunkák¹, valamint Péntek György és Szilágyi Dezső magyar parasztkertekkel foglalkozó írása jól mutatja a tájépítészeti kutatások ezen irányvonalát.

A parasztkertekkel a magyar néprajzkutatók közül kevesen foglalkoztak.² A virágok kérdésköre általában más téma kutatása során merült fel, gyakran a népi gyógyításban használt gyógynövények vagy a népművészeti növényzimbólumok kapcsán foglalkoztak a kutatók a kérdéssel, vagy a népi növényismeretet és a növénynevek etimológiáját elemző tanulmányokban találkozhatunk a téma vizsgálatával.

Véleményünk szerint a két tudományterület szempontrendszerének és módszereinek ötvözésével mindkét tudomány számára jól hasznosítható eredményeket kapunk. A tájépítéset a néprajzi kutatások társadalomközpontú szemléletének segítségével átfogóbb képet kap a helyi lakosság zöldfelület használati szokásairól és igényeiről, amely a sikeres tervekészítéshez nagymértékben hozzájárul, míg a néprajztudomány leíró jellegű kutatásait jól kiegészíti a tájépítészeti módszerekkel történő részletes felmérés és dokumentációkészítés.

A 2004 nyarán Újirázon folytatott kutatás³ célja a település virágoskert-kialakítási és virághasználati szokásainak feltérképezése volt, amelynek során választ kerestünk azokra a kérdésekre is, hogy ki és miért foglalkozik a virágokkal, miért fontos, egyáltalán fontos-e a helyiek számára a ház körüli virágoskert. Újiráz Hajdú-Bihar megye déli részén, a Sebes-Körös partján fekszik, 690 fő lélekszámú, zömében ka-

tolikus település, amelyet a nagyváradi püspökség fennhatósága alatt száz telepes család alapított 1912-ben.⁴

A kutatás során a tájépítéssel és a néprajz módszereit egyaránt alkalmaztuk. A helyszíni bejárás és a település vázlatterképének elkészítése után véletlenszerű mintavétellel kiválasztottunk húsz igényesen kialakított kertet. Az egyes portákon felmérési rajzot és fotódokumentációt készítettünk, majd a kertet ápoló helyi lakosoknak (adatközlőknek) egy előre elkészített tizenöt pontból álló kérdőív kérdéseit tettük fel.

A kérdőívben szereplő kérdések öt témakörbe csoportosíthatók: a virágkert elhelyezkedése és kialakítása, az ültetett virágfajok, a virágok beszerzése, a virágok gondozói és a virágok hasznosítása. Az alábbiakban a kutatás részletes bemutatása az öt témakör szerinti bontásban olvasható.

A VIRÁGSKERT ELHELYEZKEDÉSE ÉS KIALAKÍTÁSA

Az újirázi telkekre az oldalhatáron álló beépítés jellemző, a virágkert – a hagyományos parasztkertek felépítésének megfelelően – az előkertben és az oldalkertben kap helyet. Ez a tradicionális elhelyezkedés két okra vezethető vissza. Egyrészt ezek a területek az udvar gazdaságilag kevésbé hasznosítható részei, így ide kerülnek a „haszontalannak” tekinthető funkciók, másrészt a virágok feladata a ház utca felé néző homlokzatának díszítése. A házak építési ideje nem befolyásolja a kertek kialakítását, mivel Újirázon a régi, lebontott házak helyére építették az újakat is.

A kerítés előtt, az utcán is gyakran láthatunk virágkiültetést. A beszélgetések során megtudtuk, hogy néhány adatközlőnk kivételével, a legtöbben ezt a területet saját tulajdonuknak tekintik. Fontosnak tartják, hogy a kerthez hasonló rendet tartsanak itt is, hiszen ez az első kép, amely a hozzájuk érkező szemé elé tárul, vendégeik innen szerzik első benyomásait. Ez a felfogás az előkertben található virágskert kialakításában is tükröződik. A kerítés előtti virágültetés esetleges elmaradásának több racionális oka lehet: keskeny az utca és nincs hely a virágosításra; fák vannak az utcában és az alattuk lévő mély árnyékban nem maradnak meg a virágok; illetve több helyen a közművek a keskeny zöldsáv alatt helyezkednek el, ami a terület rendszeres bolygatását eredményezi. Egyik adatközlőnk elmondása szerint az utca virágosítása az utóbbi néhány évtizedben egyre inkább fennáll, mivel évről-évre kevesebb állatot tartanak a település lakói, ennek következtében reggel és este az utcán végighajtott tehenek már nem legelik le a növényeket.

A virágskert területét gyakran alacsony kerítés választja el a kert többi részétől, hogy a napközben az udvarba kiengetett háziállatok ne tegyenek kárt a növényekben. A virágok között egy-két szőlősor, néhány fenyő vagy gyümölcsfa is helyet kaphat. A virágskert elrendezése szabálytalannak tekinthető, a pillanatnyi kedv és ötlet szerint, nem előre megtervezett rendben kerülnek a növények egymás mellé. A virágskert képe évről-évre változik, legfeljebb a több éven át földben maradó rózsaák vagy évelő növények jelentenek fix pontot. Viszonylagos állandóságot jelent a virágok

elhelyezkedésében, hogy a kertekben gyakran találtunk magról vethető, kevés gondozást igénylő virágfajokat, amelyek helyben elszórják magjaikat, így több éven át a kert ugyanazon részét díszítik. Az egynyári virágok ültetése valóban teljesen ötletszerű, ritkán egy-egy jól bevált kiültetést ismételnék meg évről-évre.

AZ ÜLTETETT VIRÁGFAJOK

Adatközlőink elmondása alapján az ültetett virágfajok kiválasztásánál fontos szempont, hogy minél hosszabb ideig érvényesüljön a virágok díszítő hatása. Kedvelik a kertben a sok szín jelenlétét, ezért cserélés útján igyekeznek beszerezni a különböző színváltozatokat, gyakran egyes virágfajokból egész színkála alakul ki a kertben.

A húsz virágoskert növényjegyzékének elkészítése során nyolcvan virágfaj⁵ előfordulását rögzítettük. Majdnem minden háznál megtalálható a rózsza és a muskátli, amelyekről a következő sorokat jegyeztük fel egyik adatközlőnktől:

„A rózsza, meg a muskátli, ez az örök virágom. Ez a kettőféle. A rózsza, meg a muskátli. Mindenfajta színbe' szeretem, ami csak létezik, mert ezek hálás virágok. Nem sok munkával járnak, és hát egész esztendőben nyílnak.”⁶ A kertek több mint felében ültetnek krizantémot, petúniát, porcsinrózsát és tulipánt⁷. Gyakran használt virágoknak tekinthetők még azok a fajok, amelyek a kertek több mint huszonöt százalékában megtalálhatóak, ezek közé tartozik az amarillisz, a bűdoske, a hortenzia, a kánna, a kardvirág, a leander, a liliom, az őszi-rózsza és a szegfű.

A fenti adatokból kitűnik, hogy az újírázi kertekben lejegyzett nyolcvan virágfajból mindössze tizenöt általánosan ültetett, míg a virágfajok nyolcvan százalékát kevesebb, mint a kertek egynegyedében használják, ez annak a jelenségnek tulajdonítható, hogy a 20. században az emberek mobilitása megnőtt, így a más vidékekre tett utazások, a más településre költözött családtagokkal való kapcsolattartás új növényfajok beszerzését teszik lehetővé. A beszélgetések során többször kiderült, hogy adatközlőink gyakran hozatnak vagy kapnak az ország távoli vidékeiről is növényeket, ennek következtében a kertben ültetett virágfajok sokfélesége megnőtt, de az új növényfajok még nem terjedtek el általánosan a falu virágoskertjeiben.

A vizsgált portákon – függetlenül a virágokat gondozó személy korától – egyaránt használnak hagyományosnak nevezhető parasztkerti virágokat és a 20. században elterjedt dívnövényeket is. A falusi kiskertek hagyományos növényeinek a középkor óta ismert, valamint a 19. századig meghonosított virágokat nevezzük. A középkori kolostorkertekben már használt virágfajok a rózsza, a liliom, az élő gyógy- és aromanövények jó része, valamint a középkor végén elterjedt szegfű és viola. A későbbi korokban meghonosított virágok – az Újírázon megtalálható fajok közül – a török korban megismert tulipán és az Amerika felfedezése után behozott virágfajok⁸. A 19-20. században elterjedt egynyári virágok már inkább a dívnövények közé sorolhatók. A virágok kü-

lön rétegét képezik a természetes növénytakaróban is megtalálható fajok⁹, amelyek az idők során fokozatosan kerültek be a virágoskertekbe.¹⁰

A 2004 nyarán végzett terepi munka során több olyan növényfaj virágoskerti előfordulását is lejegyeztük, amelyek a téli fagyokat nem bírják. Adatközlőink elmondták, hogy ezeket a növényeket nyáron kiültetik szabadföldre, majd télen vagy a pincében teletetik¹¹, vagy szobanövényként cserépbe ültetve a lakásban ápolják¹². Nyáron az ablakpárkányokat, erkélykorlátokat is cserépes növényekkel díszítik, erre a célra ugyanezeket a virágfajokat, valamint egynyári virágokat alkalmaznak.

A VIRÁGOK BESZERZÉSE

A virágok beszerzése a legkülönbözőbb módokon történik, előfordult a válaszok között a saját szaporítás, a cserélés, a kerti árudában vásárlás, sőt nem ritka a más településekről¹³ hozott virágmagvak, palánták felhasználása sem, valamint adatközlőink gyakran kapnak ajándékba is virágokat. A virágtövek erdőből, mezőből való begyűjtése napjainkban már nem szokásos.

Az idősebbek közül mindenki foglalkozik virágszaporítással, néhány helyen bonyolultabb szaporítási eljárásokkal is próbálkoznak, míg az egyszerűbb módszerek, mint az érett magvak összegyűjtése és a virághagymák teletetése a legtöbb háztartásban általánosnak tekinthető. A fiatalabb generáció másképp közelíti meg ezt a kérdést, véleményük szerint otthonaikban nincs elég hely a növények téli tárolására, valamint nincs elegendő idejük a velük való foglalkozkodásra, így nem bíbelődnek a szaporítással, hanem minden évben megvásárolják az az évi kiültetésre szánt virágtöveket.

A virágok cserélése általánosan elterjedt módja az új növényfajok vagy új színváltozatok beszerzésének. Legtöbbször szomszédaikkal csereberélnek, aminek az lehet az elsődleges oka, hogy az egymás közelében lakók jól ismerik egymás kertjének növényállományát, valamint gyakran találkoznak, így módjukban áll a virágok rendszeres cseréje. Ritkább ugyan, de általánosan jellemző a falu távolabbi részén élő ismerősök, barátok, rokonok között is a növények cserélése, sőt nem egyszer adatközlőink más településen élő lányokkal, menyeyekkel folytatott cseréikről is beszámoltak.

Ünnepi alkalmakkor vagy vendégeskedéskor is kedves figyelmességnek tekintik a virágtövek ajándékozását. Hosszú éveken át megőrzi emlékezetükben, ha valakitől virágot kaptak és gyakran fel is emlegetik az esetet: „...ezt az anyák napi kaktuszt, ezt a lányomtól kaptam már nagyon régen, még középiskolás korában, úgyhogy ez már a fia neki, de most is anyák napja vasárnap nyílt.”¹⁴

A VIRÁGOK GONDOZÓI

A virágok gondozása a hagyományos női feladatok közé sorolható, amelynek oka lehet az a tény, hogy a háztartás, így a ház közvetlen környezetében található kiskert a nők „felségterülete”, valamint a környezet esztétikus kialakítása is inkább a női feladatok részének tekinthető.

Újirázon a vizsgált húsz háztartás háromnegyedénél a virágok gondozása valóban kizárólag női feladat. Három háznál a virágoskertet az ott élő nyugdíjas házaspár közösen gondozza. Adatközlőink elmondása szerint a korábbi években, mikor a férjek még aktívan dolgoztak, a kertészkedés ezekben a háztartásokban is kizárólag női feladatnak számított. A ház körüli újfajta munkamegosztás oka a férjek több szabadidejével és az idősödő asszonyok csökkenő fizikai teherbírásiával hozható összefüggésbe. Ritkán ugyan, de egyes háztartásokban előfordul, hogy a férfiak foglalkoznak a virágokkal akkor is, ha feleségük fiatal és egészséges. Újirázon mindössze két esetben talákoztunk ezzel a jelenséggel.

Adatközlőink koreláziójából kitűnik, hogy kilencven százaléuk nyugdíjas és mivel a minta kiválasztásánál szempont volt, hogy szép virágoskertje legyen a háznak, így megállapítható, hogy elsősorban az idős asszonyoknak van szép virágoskertjük. A megkérdezett asszonyok elmondása szerint mindig is volt virágoskertjük, így nem feltételezhető, hogy általános jelenség lenne az, hogy csak idősebb korban kezdenek a nők virágokkal foglalkozni, viszont közülük többen elmondták, hogy korábban a munkába járás miatt kevesebb idejük volt a virágokkal foglalkozni, virágoskertjük is kisebb és szerényebb volt.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a kis településekre – köztük Újirázra is – általánosan jellemző társadalmi jelenséget, a fiatalok fokozott elvándorlását, városba költözését sem, amelynek következtében Újiráz – mint sok hasonló méretű falut – zömében idős emberek lakják. Mikor adatközlőinket annak magyarázatáról kérdeztük, hogy miért nincs minden háznál virágoskert, leggyakrabban azt a választ kaptuk,

hogy az utcában több ház is üresen áll, már évek óta nem lakik benne senki. A fiatalabb és az idősebb generáció eltérő virágosítási szokásaira utal a különböző növényhasználati igény is. Egyes fiatal asszonyok – saját bevallásuk szerint – jobban kedvelik a cserepes és dézsás növényeket, mint a szabadföldbe ültetett, „kapálós” virágokat, mivel nincs idejük „kapálgatni a virágoskertben”, valamint a gyerekek játékkára fenntartott gyepes területen az edényeket „odébb lehet húzni fűnyíráskor”. Akadt adatközlőink között olyan is, aki a fiatalabb és az idősebb generáció virágültetési szokásai közötti különbözőséget a divat változásának tulajdonította, véleménye szerint napjainkban a szobanövények „divatosabbak”, mint a kerti virágok, ezért van olyan ritkán szép virágoskertje a fiatal asszonyoknak.

A VIRÁGOK HASZNA

A kiskertekkel és a virágokkal foglalkozó tanulmányok szerint a virágoskerti növények termesztésének elsődleges célja esztétikai indíttatású, de a díszítő funkció túl általánosnak tekinthető, hogy a kertek tulajdonosai más hasznot is húznak a virágokból. Kutatásunk során kiderült, hogy Újirázon – a várttól eltérően – szinte kizárólagosnak tekinthető a virágok esztétikai célú felhasználása, mindössze egy helyen említették a virágok gyógynövényként vagy fűszerként való felhasználását, valamint egy adatközlőnk számolt be arról, hogy szokott virágpalántákat pénzért értékesíteni.

A ház előtti virágoskert igényes kialakításának fontossága több adatközlőnk elbeszélésében is megjelent, számukra elképzelhetetlen a kert virágok nélkül. „Hát, csúnya is vóna ottan a lakás, hogyha nincsen virág, hát hogy néz ki.”¹⁵ „Nem ház a ház virág nélkül.”¹⁶ Egyszerű, hétköznapi tényként kezelik a virágok fontosságát. Legtöbbször pihentető, szívderítő tevékenységnek, a mindennapi robotból és az elkeserítő gondoktól való szabadulásnak tartják a virágok között töltött időt. „...egy kicsit tesz-veszek a kertemben és akkor úgy el is feledkezek a gondokról. Valahogy úgy érzi az ember a virágokat, mintha a gyerekei lennének... Ha az ember úgy belekecsereglik, akkor jó beleindulni a kertbe...”¹⁷

A kiskertben ültetett virágok esztétikai alapú felhasználása vágott virágként is gyakorinak mondható, a megkérdezettek nyolcvan százaléka használ különböző célokra vágott virágot. Leggyakoribb felhasználási terület a temetői sírdíszítés. Erre a célra ültetett virágokat is használnak, amelyek döntő többsége szintén a saját nevelésű növények közül kerül ki. A vágott virágok szabadísként való felhasználása adatközlőink egyéni szokásait tükrözi. A saját termesztésű virágok ajándékozása – vágott vagy cserepes formában egyaránt –

névnpra, vagy más alkalmakra még legtöbb adatközlőknél általánosan megfigyelhető jelenség, de érzékelhető a boltból vásárolt virágok fokozatos térhódítása.

A templom díszítésére alig néhány adatközlőnk visz manapság vágott virágot, mivel ezt a feladatot két asszony magára vállalta, és ők a saját

kertjükben vagy a plébánia udvarán nyíló virágokat használják fel erre a célra. Más hagyományos virághasználati szokások, mint például a templom és a lakodalmas ház esküvői díszítése, már nem jellemző, sőt a korábbi évtizedekben sem volt markánsan kialakult szokás Újirázon, amelynek a település viszonylagos rövid múltja lehet az oka. A kerti virágok egyre inkább háttérbe szoruló felhasználási területei az iskolai ballagás és a májusfaállítás is. Mindkét esetben a fiatalok házról – házra járva gyűjtötték a virágokat. A májusfaállítás szokása az utóbbi évtizedekben szinte teljesen eltűnt, egy-egy idősebb adatközlőnk emlékezett még a régi viráglopásokra. „Május elsején (...) volt, amikor éjjel két óráig őriztem a tulipánt, hogy el ne lopják. (...) most már nincsen annyi fiatal, de bizony még egy pár évvel ezelőtt a fiúk bemásztak a kerítéseken, és leszedték a virágot, és vitték a lányoknak.”¹⁸ Az iskolai ballagások alkalmával a szziromszórás szokása még ma is él, de a falu előregedése érezteti hatását, évről-évre kevesebb a végzős diák. 2004-ben öt diák ballagott.

ÖSSZEFOGLALÁS

A parasztkertekkel foglalkozó kutatások a kertépítészeti és a néprajz határterületén helyezkednek el, a 2004 nyarán Újirázon folytatott kutatásunk célja a település virágoskert-kialakítási és virághasználati szokásainak feltérképezése volt, amelynek során választ kerestünk azokra a kérdésekre is, hogy ki és miért foglalkozik a virágokkal, miért fontos, egyáltalán fontos-e az újiráziak számára a ház körüli virágoskert. A kutatás során a tájépítészeti és a néprajz módszereit egyaránt alkalmaztuk. A helyszíni bejárás és a település vázlattérképének elkészítése után véletlenszerű mintavétellel kiválasztottunk húsz igényesen kialakított kertet. Az egyes portákon felmérési rajzot és fotódokumentációt készítettünk, majd a kertet ápoló helyi lakosoknak (adatközlőknek) egy előre elkészített tizenöt pontból álló kérdőív kérdéseit tettük fel. Az újirázi porták a hagyományos parasztkertek felépítését tükrözik. A virágoskertek az előkertben, oldalkertben kapnak helyet. A növények elhelyezésében nem fedezhető fel szabályszerűség, így évről-évről más képet mutatnak a kertek. Adatközlőink szívesen használnak sokféle virágból álló, színes növénykiültetéseket. A virágfajok között egyaránt megfigyelhetőek a hagyományos parasztkerti virágok és a divatnövények is. A virágoskert gon-

dozása a női feladatok közé tartozik, sőt elsősorban az idősebb asszonyok teendőihez sorolható. Kutatásunk kezdetén feltételeztük, hogy a virágoskerti növények a reprezentáció mellett más használati funkcióval is rendelkeznek. Újiráz esetében ez az arány szinte teljes mértékben eltolódott a díszítő funkció irányába mind az ültetett, mind a vágott virágok használata terén.

Irodalom

- G. TAR Imola: Újirázi „parasztkertek” tájépitészeti és etnográfus szemmel. Lippay János – Ormos Imre – Vas Károly Tudományos Ülésszak 2005 konferencia kiadvány 50. p.
- Magyar Néprajzi Lexikon 'virágoskert' címszava, V. kötet, Budapest, 1992.
- PÉNTEK György – SZILÁGYI Dezső: Magyar parasztkertjeink. Műemlékvédelem. XXII. (1978) 4. 342-346. p.
- PÉNTEK János – SZABÓ Attila: Kerti virágok és dísznövények Kalotaszegen. In: Népművelési Dolgozatok. Bukarest, 1980. 100-114. p.
- P. MADAR Ilona: Magyarrétfalu virágkultúrája. Néprajzi Látóhatár. VI. (1997) 1-4. 207-216. p.
- PRISZTER Szaniszló: Növényneveink. A magyar és a tudományos növénynevek szótára. Budapest, 1998.
- RAPAICS Raymund: A magyarság virágai. Budapest, 1932.
- SCHMIDT Gábor (szerk.): Növények a kertépítészetben. Budapest, 2003. 236-239. p.
- S. LACKOVITS Emőke: Asszonyok kertje... Adatok a köveskáliai kisnemesi virágoskertekhez. In: u. ö. (szerk.): Történelmi és néprajzi dolgozatok a Káli-medencéből. Veszprém, 1986. 38-43. p.
- UJVÁRY Zoltán: Ej-haj, gyöngyvirág... Virág a magyar népi kultúrában. Debrecen, 1972.
- www.vendegvaro.hu/5-2877

Jegyzetek

- Moldvay Julianna: Magyar Szabadtéri Néprajzi Múzeum zöldterületi problémái (1967), Holló László: Magyar népi házikertek (1969), Balla Katalin: A hollókői népi építészeti rezervátum környezetének kerttervezési és tájrendezési feladatai (1973), Stirling János: Szabadtéri múzeumok zöldfelület rendezése (1976), Puskás Enikő: A szabadtéri néprajzi múzeumok művi és természeti környezetének kialakítása (1981), Illyés Zsuzsa: A népi kertek történelmi kialakulása a paraszti gazdálkodás és településfejlődés összefüggésében (1984), Nagy Ágnes: Felső-tiszavidéki falvak parasztkertjei (1987), Nagy Eszter: A szentendrei Szabadtéri Múzeum Nyugat-Dunántúl tájegységének kertépítészeti megoldása (1990), Ferenczi Judit: A Sárrét parasztkertjei és kultúrája (1997), Páldy Eszter: Nagykörű kertjei (1990), Kövesdi Tímea: A Szentendrei Szabadtéri Múzeum dél-dunántúli tájegységének zöldfelület rendezési programterve (2001), Sréter Szilvia: Népi kertkultúra és növényhasználat a századfordulón a Balaton-felvidéki településeken (2003)
- A virágok magyar népi kultúrában betöltött szerepével és a

kérdéskör különböző szempontú megközelítéseivel Ujváry Zoltán összefoglaló munkájában részletesen foglalkozik. A virágoskertekben ültetett virágfajokról és azok felhasználásáról P. Madar Ilona Magyarérfaluról és S. Lackovits Emőke Köveskálról írt tanulmányaiban olvashatunk.

3. A terepi kutatást 2004 júliusában a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke szervezte.

4. www.vendegvaro.hu/5-2877

5. amarillisz – *Hippeastrum hortorum*, apróbojtorján – *Arctium* (minus ?), árvácska – *Viola wittrockiana*, bazsalikom – *Ocimum basilicum*, bazsarózsa – *Paeonia officinalis*, begónia – *Begonia semperflorens*, borsikafű (~csombor) – *Satureja hortensis*, bőrlével – *Bergenia cordifolia* vagy *B. crassifolia*, büdöske (~báronyvirág) – *Tagetes patula*, csengővirág – ?, csicsókavirág – ?, csillagvirág – *Scilla* sp., csodatölcsér – *Mirabilis jalapa*, dália – *Dahlia hortensis*, erika – *Erica carnea*, estike – (*Hesperis* sp. ?), flox (~lángvirág) – *Phlox paniculata*, fukszia – *Fuchsia hybrida*, gerbera – *Gerbera jamesonii*, gránátalma – *Punica granatum*, gyöngyike – *Muscari* (*neglectum* ?), gyöngyvirág – *Convallaria majalis*, hagymavirág – ?, hibiszkusz (~mályvacserje) – *Hibiscus syriacus*, hortenzia – *Hydrangea macrophylla*, hóvirág – *Galanthus nivalis*, hölgyliliom – *Amaryllis belladonna*, ibolya – *Viola odorata*, írisz (~nőzirom) – *Iris germanica*, iszalag – *Clematis* (*viticella* ?), jácint – *Hyacinthus orientalis*, jázmin – *Jasminum* (*officinale* ?), jegecske/jégvirág – *Mesembryanthemum crystallinum*, Júdás pénze (~holdviola) – *Lunaria annua*, kakastaréj – *Celosia argentea* var. *Cristata*, kaktusz, kánna – *Canna generalis*, kardvirág – *Glaadiolus gandavensis*, kokárdavirág – *Gaillardia grandiflora*, korállka – *Kalanchoë blossfeldiana*, körömvirág – *Calendula officinalis*, krizantém – *Chrysanthemum x hortorum* (~*Dendranthema grandiflorum*), krókus – *Crocus vernus*, kúpvirág – *Rudbeckia laciniata*, leander – *Nerium oleander*, lilium (~ fehér lilium) – *Lilium candidum*, L. martagon és L. regale, macskafarok – ?, margaréta – (*Leucanthemum margaritae* ?), mályva – *Malva* sp., menta – *Mentha* sp., muskátli – *Pelargonium hortorum* és *P. peltatum*, napocska-

virág (~ napvirág?) – *Helianthemum nummularium*, nárcisz – *Narcissus* sp., nefelejcs – *Myosotis sylvatica* 'Culta', nyuszifül (~ gyapjas tisztessű) – *Stachys byzantina*, őszirózsa – *Aster* sp. és *Callistephus chinensis*, petúnia – *Petunia hybrida*, pipacs (~ diszmák) – *Papaver orientale*, pistike (~ nebáncsvirág) – *Impatiens balsamina*, portulácska/porcsinrózsa – *Portulaca grandiflora*, primula – *Primula hortensis*, rezgő – (*Briza media* ?), ricinus – *Ricinus communis*, rozmaring – *Rosmarinus officinalis*, rózsa – *Rosa* sp., sarkantyúvirág – *Centranthus ruber*, sóvirág – *Limonium sinuatum*, szalmarózsa – *Helichrysum bracteatum* 'Monstrosum', szalvia/zsálya – *Salvia* sp., szarkaláb – *Delphinium cultorum*, szegfű – *Dianthus caryophyllus*, szolidágó (~ aranyvessző) – *Solidago* sp., tatárkavirág – *Iberis* (*sempervirens*?), tática (~ kerti orozslánszáj) – *Antirrhinum majus*, török szegfű – *Dianthus barbatus*, tubarózsa – *Polianthes tuberosa*, tulipán – *Tulipa* sp., tűzlilium – *Lilium bulbiferum*, vasrózsa/legényrózsa/katonarózsa – (*Xeranthemum annuum* ?), viola – *Matthiola incana*

6. saját gyűjtés

7. Feltételezhető, hogy a hagymás virágok előfordulási aránya alacsonyabbnak tűnik a felmérés alapján, mint a valós érték, mivel a terepi munkákat nyári időszakban végeztük, mikor a tavaszi hagymások már régen elnyíltak, így adatkölőink könnyen kifelejthettek egy-egy fajt a felsorolásból.

8. pl. büdöske

9. pl. ibolya, hóvirág, gyöngyvirág

10. MNL 'virágoskert', Schmidt 236-239. A parasztkertekben ültetett virágok eredetéről ld. bővebben Rapaics Raymund A magyarság virágai c. munkáját.

11. hibiszkusz, leander, muskátli stb.

12. amarillisz, begónia, korállka, kaktusz fajok stb.

13. Debrecenből, Szegedről vagy akár Szombathelyről is

14. saját gyűjtés

15. saját gyűjtés

16. saját gyűjtés

17. saját gyűjtés

18. saját gyűjtés

Summary

Research concerning peasant yards lies on the borderline between garden architecture and ethnography. The focus of our research conducted in summer 2004 in Újiráz was to explore garden-planting habits and ways of flower usage. We also investigated questions concerning the persons taking care of the flowers and their reasons to do this: why is it important in the first place to establish a flower garden around the house. Research procedures were based on the methodology of both landscape architecture and ethnography. After

visiting the location and drawing up a map of the village, twenty gardens of outstanding quality were randomly selected. Each garden location was documented with a survey sketch and photos. The local inhabitants taking care of the garden (ie informants) completed a formerly constructed 15-item questionnaire. The peasant yards of Újiráz follow the traditional village garden structure. Flowers are planted in the front or side yard. The placement of the plants is irregular, thus the outlook of the garden changes every year. Our informants

prefer colourful compositions made of various flower species, which include both traditional flowers of the peasant yards and more fashionable kinds. The presupposition of a female dominance in taking care of the flower garden seem to be verified. Elderly women hold a still stronger position. At the beginning of our research, there was an intuition about other functions of growing flowers beside decoration. In Újiráz, the use of both planted and cut flowers has shifted towards a purely ornamental end.